

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาในบทที่ 2 และการระดมความคิดเห็นโดยการสนทนากลุ่มเจาะจงตามประเด็นที่ได้กำหนดไว้และตามระเบียบวิธีวิจัยนั้น รวมถึงการนำผลการวิเคราะห์ที่ได้ ออกมาจากวิธีการวิจัยดังกล่าวนำมาสู่การวิเคราะห์ผลในบทที่ 4 นั้น ผู้วิจัยจะขอเสนอผลที่ได้จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรม การเก็บข้อมูลด้วยการระดมความคิดเห็นโดยการสนทนากลุ่มเจาะจงและการวิเคราะห์หาคำตอบ ของผลการศึกษา เรื่อง “การศึกษาความเป็นไปได้เกี่ยวกับการจัดตั้งยุติธรรมชุมชนเพื่อระงับข้อพิพาท: ศึกษาเฉพาะพื้นที่อำเภอเขาคิชกูฏ จังหวัดจันทบุรี” มาทำการสรุปผลพร้อมจัดทำข้อเสนอแนะ โดยผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นการสรุปผลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ดังนี้

5.1.1 รูปแบบการจัดตั้งยุติธรรมชุมชนจากกระบวนการยุติธรรม

แม้ในกระบวนการยุติธรรมที่มีองค์กรอื่นมาเข้าร่วมในการทำหน้าที่ตามกระบวนการยุติธรรม จะเห็นได้แล้วว่า องค์กรหลายองค์กรที่เข้ามามีส่วนร่วมในการให้คำปรึกษา และช่วยเหลือประชาชน ทางกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นสำนักงานอัยการสูงสุด สภานายความในพระบรมราชูปถัมภ์ สำนักอบรมเนติบัณฑิตยสภา หน่วยงานในกระทรวงยุติธรรม ไม่ว่าจะเป็นยุติธรรมจังหวัด หรือแม้แต่หน่วยงานภายในของศาลยุติธรรมเอง ก็พยายามหารูปแบบในการให้คำปรึกษาที่หลากหลายยิ่งขึ้น โดยมีการนำเอารูปแบบวิธีการอาสาสมัครมาเป็นแนวทางเพื่อสนับสนุนการจัดตั้งยุติธรรมชุมชนให้เกิดผลดีก็เป็นได้ นอกจากนี้กระทรวงยุติธรรมโดยยุติธรรมจังหวัดได้จัดให้มีการลงพื้นที่เพื่อจัดตั้งยุติธรรมชุมชน เพื่อให้สังคมและประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมและรู้แนวทางปฏิบัติตามลำดับขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมรวมทั้งมีความรู้เบื้องต้นก่อนคดีจะเข้าสู่การพิจารณาของศาล ไปจนเข้าสู่กระบวนการพิจารณาและสิ้นสุดที่การมีคำพิพากษาของศาล หรือมีความรู้เบื้องต้นที่สามารถทำให้กรณีข้อพิพาทนั้นระงับก่อนที่จะขึ้นไปสู่ศาลได้ และภายหลังจากที่ศาลได้มีคำพิพากษาแล้ว ก็สามารถใช้อำนาจความรู้ที่มีในการติดตามหน่วยงานให้กระบวนการยุติธรรมสามารถดำเนินต่อไปได้ ตามคำพิพากษาของศาลด้วย นอกจากนี้กระทรวงยุติธรรมยังมีมาตรการช่วยเหลือ สนับสนุนให้กระบวนการการจัดตั้งยุติธรรมชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีนโยบายให้ทำการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับการนำมาตรการลงโทษระดับกลางที่ใช้รูปแบบไม่ควบคุมตัว (Non-custodial measures) มาใช้เพิ่มมากขึ้น ปัจจุบันการทำงานบริการสังคมใช้ในวัตถุประสงค์ เพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและเพื่อการชดใช้หรือทดแทนความผิดเป็นหลัก ซึ่งการทำงานบริการสังคมเป็นมาตรการหนึ่งที่หลายประเทศได้นำมาใช้แทนโทษจำคุกระยะสั้นหรือโทษปรับโดยเป็นทางเลือกให้กับผู้กระทำความผิดเพื่อเป็นการเอื้อ

ประโยชน์กับทุกฝ่าย และช่วยเสริมยุทธศาสตร์การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในประเด็น “เปลี่ยนภาระให้เป็นพลัง” ให้บรรลุเป้าหมายโดยการส่งเสริมการจัดตั้งและขยายพลังเครือข่ายยุติธรรมชุมชนโดยการฝึกอบรมเริ่มจากผู้นำชุมชนและนำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สนใจให้เข้ามาเป็นเครือข่ายยุติธรรมชุมชน รวมทั้งการเปิดช่องทางให้ผู้ที่มีศักยภาพได้พัฒนาตนเองให้มีศักยภาพที่มากขึ้นในกระบวนการยุติธรรม อาทิ ปฏิบัติงานอาสาสมัครคุมประพฤติ อาสาสมัครป้องกันอาชญากรรม เป็นต้น และจัดให้มีกลไก หน่วยงานรับผิดชอบในการบริหารและดำเนินการสร้างเครือข่ายยุติธรรมชุมชน รวมทั้งสนับสนุนทรัพยากรในด้านต่าง ๆ อย่างเหมาะสม เพื่อเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถในการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่องและจริงจัง โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในกระบวนการยุติธรรมประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นต้น เพื่อชี้แจงให้ความรู้ ให้ความรู้ ตระหนักและเห็นความสำคัญของงานกระบวนการยุติธรรมที่มีต่อชุมชน สังคม และประเทศชาติ ผ่านการร่วมมือหรือกระตุ้นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามามีบทบาทมากขึ้นในงานกระบวนการยุติธรรมโดยเฉพาะการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ลดข้อพิพาท ข้อขัดแย้งในชุมชน รวมทั้งการบำบัดฟื้นฟู ผู้กระทำความผิดและการช่วยเหลือผู้กระทำความผิดภายหลังจากการพ้นโทษซึ่งจะพิจารณาออกกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ที่เอื้ออำนวยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพร้อมด้วยภาคประชาชน มีอำนาจ หน้าที่และภารกิจที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งจัดสรรทรัพยากรที่สามารถสนับสนุนการดำเนินการและการเปิดโอกาสให้ภาคเอกชน องค์กรภาคเอกชน และสื่อมวลชน เข้ามามีบทบาทมากขึ้น รวมทั้งส่งเสริมให้ภาคเอกชนและองค์กรภาคเอกชน ดำเนินการในงานบางประเภทที่เกิดผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนและภาพลักษณ์ของประเทศ ในสายตาของนานาชาติ โดยเฉพาะการละเมิดสิทธิมนุษยชนการค้ามนุษย์ การล่วงละเมิดทางเพศ และการกระทำความรุนแรงต่อเด็กและสตรี เป็นต้น ส่งเสริมบทบาทในด้านการอำนวยความสะดวกเพื่อสร้างความเป็นธรรมและสร้างความสมานฉันท์ เพื่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินโดยเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่ถูกต้องและเป็นกลางสู่สาธารณชน รวมทั้งร่วมปกป้องเชิดชูผู้ที่กระทำความผิดที่ต้องการอยู่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามมาตรการและความร้ายแรงในการกระทำความผิด นอกจากนี้ยังส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ประชาชนและภาคีต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมช่วยกันพัฒนา ตรวจสอบ ติดตาม การปฏิบัติงานของบุคลากร และหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมได้ในทุกขั้นตอนการดำเนินงานด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ไม่ว่าจะใช้รูปแบบอาสาสมัคร หรือ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมก็ดี หากเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมและจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมในรูปแบบของยุติธรรมชุมชน โดยความร่วมมือระหว่างกระทรวงยุติธรรมยุติธรรมจังหวัดร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ก็จะทำให้ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของรัฐ

เอกชน ชุมชน และประชาชนเกิดประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็อาจจะถือได้ว่าเป็นพันธกิจหนึ่งของสถาบันศึกษาโดยเฉพาะ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีที่ถือว่าเป็นมหาวิทยาลัยของท้องถิ่นอย่างแท้จริงที่จะเข้ามาอำนวยความสะดวกในการที่ประชาชนควรมีองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเสียก่อนและควรมีความรู้ความเข้าใจในพื้นฐานของกระบวนการยุติธรรม หน้าที่องค์กรในแต่ละองค์กรว่าสามารถอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่ชุมชนได้อย่างไร เพื่อเป็นพื้นฐานในการร่วมกันจัดตั้งยุติธรรมชุมชนขึ้น จึงควรเผยแพร่ความรู้ทางกระบวนการยุติธรรมให้ประชาชนที่จะเข้ามาจัดการในยุติธรรมชุมชนทราบอย่างทั่วถึงด้วย

อีกทั้งงานด้านกระบวนการยุติธรรมมีความจำเป็นต่อการรักษาความสงบเรียบร้อยและอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้เกิดขึ้นกับสังคมทั้งในด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหอาชญากรรม การคุ้มครอง ความปลอดภัยของประชาชน การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน การบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายและการให้บริการแก่ประชาชน แต่เนื่องจากปัจจุบันองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานยุติธรรมมีอยู่อย่างหลากหลายซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบตามกฎหมายในแต่ละด้านแยกจากกัน จึงมีปัญหาในการบริหารงานยุติธรรมที่ยังไม่มีการเชื่อมโยงประสานในการแก้ไขให้ครบถ้วนทุกด้านไปพร้อมกัน ฉะนั้น เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการประสานการบริหารงานยุติธรรมในระดับชาติให้เป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องและมีการพัฒนาอย่างเป็นระบบอันเป็นผลให้การอำนวยความสะดวกยุติธรรมมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของสังคมจึงสมควรส่งเสริมให้องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานยุติธรรมที่มีความเชี่ยวชาญในการใช้กฎหมายด้านต่าง ๆ ได้ร่วมกันวางแผนการบริหารงานยุติธรรมและแก้ไขปัญหาอุปสรรคในกระบวนการยุติธรรมเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศโดยเริ่มจากการวางระบบบริหารงานยุติธรรมในระดับเล็ก ๆ ก่อน ซึ่งก็คือ ระดับชุมชนและท้องถิ่น

ดังจะเห็นได้ว่า ร่างพระราชบัญญัตินี้ มีหลักการที่สำคัญ คือ จากสภาพปัญหาและสาเหตุของปัญหาคดีล้นศาล ผู้ต้องขังล้นคุก เป็นปัญหาที่สำคัญอย่างยิ่งของกระบวนการยุติธรรมไทย เนื่องจากส่วนหนึ่งยังไม่มีระบบและแนวทางในการป้องกันและแก้ปัญหาคความขัดแย้งหรือข้อพิพาทหรือปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ ได้ตั้งแต่ในระดับชุมชนหรือก่อนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ก่อนเข้าสู่การแจ้งความดำเนินคดีต่อพนักงานสอบสวนหรือการดำเนินคดีของพนักงานสอบสวน หรือการฟ้องศาลเพื่อดำเนินคดี ทำให้ความขัดแย้งหรือข้อพิพาทต่าง ๆ ไม่ว่าจะเล็กหรือใหญ่กลายเป็นคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ซึ่งมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นมาโดยตลอดส่งผลให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมต้องใช้เวลาและทรัพยากรเป็นจำนวนมากขึ้นในการดำเนินคดีในส่วนที่เกี่ยวข้องแต่ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลเท่าที่ควร ดังที่ทราบกันในปัจจุบัน นอกจากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ยังพบว่าปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านสิทธิและโอกาสในการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชนโดยเฉพาะประชาชนที่มีฐานะยากจนหรือด้อยโอกาสจะยังมีจำนวน

เพิ่มมากขึ้น อันอาจทำให้เกิดปัญหาการแตกความสามัคคีหรือขาดความปรองดองสมานฉันท์ขึ้นในหมู่ประชาชนในระดับชุมชน และอาจขยายลูกกลมกลายเป็นปัญหาการแตกความสามัคคีหรือขาดความปรองดองสมานฉันท์ของคนในชาติต่อไป ซึ่งอาจจะเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรืองทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครอง

นอกจากนี้ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียยังไม่เพียงพอเท่าที่ควร โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการป้องกันและควบคุมอาชญากรรมในชุมชนการป้องกันและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนจากความเป็นธรรมต่าง ๆ การแจ้งเบาะแสการกระทำความผิดกฎหมายต่าง ๆ ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการจัดการความขัดแย้งของประชาชนด้วยความสมานฉันท์หรือสันติวิธี การช่วยเหลือหรือเยียวยาเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมและการรับคืนคนดีหรือผู้พ้นโทษกลับสู่ชุมชน ประกอบกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการรักษาความสงบเรียบร้อยมีภารกิจในการดำเนินคดีต่าง ๆ และภาระงานอื่น ๆ ตามอำนาจหน้าที่เป็นจำนวนมากจึงไม่สามารถดูแลประชาชนได้อย่างทั่วถึง จึงมีความจำเป็นที่ต้องตรากฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหา เนื่องจากการบริหารงานยุติธรรมชุมชนที่กระทรวงยุติธรรมดำเนินการมาตั้งแต่เริ่มแรกจนถึงปัจจุบันยังไม่มีกรอบแนวทางการดำเนินงานและไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายรองรับอย่างชัดเจน เป็นผลให้การอำนวยความสะดวกยุติธรรมที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดังกล่าวยังไม่บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ รวมทั้งยังไม่เป็นมาตรฐานและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ดังนั้น เพื่อให้การบริหารงานยุติธรรมชุมชน เป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล จึงจำเป็นต้องมีการตราเป็นพระราชบัญญัติขึ้นมารองรับการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรม ที่ถือว่าเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือก โดยการสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบบงานยุติธรรม โดยเริ่มจากระบบงานยุติธรรมระดับหมู่บ้าน ชุมชน และตำบล สำหรับภาครัฐให้เป็นหน่วยงานสนับสนุนพัฒนาและส่งเสริมการดำเนินงานของภาคประชาชนในรูปแบบของศูนย์ยุติธรรมชุมชน อาสาสมัครยุติธรรมชุมชน และเครือข่ายยุติธรรมชุมชน เพื่อการเสริมสร้างความเป็นธรรมทางสังคม (Social Justice) อันจะนำไปสู่การลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลและลดปริมาณผู้ต้องขังที่มีจำนวนมากเกินไปในปัจจุบัน ตลอดจนการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง มีศักยภาพ มีความปลอดภัย และเป็นสังคมที่มีความสมานฉันท์หรือความสามัคคีปรองดองกันมากยิ่งขึ้นต่อไป

จากหลักการอันเป็นสาระสำคัญดังกล่าวจึงให้มีกฎหมายว่าด้วยยุติธรรมชุมชน เนื่องจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในงานยุติธรรมตามแนวคิดยุติธรรมชุมชนในปัจจุบันยังไม่มีกรอบแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจนและยังไม่มีกฎหมายรองรับ การปฏิบัติงานของหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องเป็นผลให้การดำเนินการดังกล่าวยังไม่สามารถบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ จึงสมควรกำหนดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานยุติธรรมชุมชนและรองรับการปฏิบัติงานของหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องจึงจำเป็นต้องมีกฎหมายรองรับ

5.12. วัตถุประสงค์การจัดตั้งยุติธรรมชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนในงานยุติธรรมตามแนวคิดยุติธรรมชุมชนในปัจจุบันยังไม่มีกรอบแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจนและยังไม่มีกฎหมายรองรับ การปฏิบัติงานของหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง เป็นผลให้การดำเนินงานดังกล่าวยังไม่สามารถบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ จึงสมควรกำหนดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านงานยุติธรรมระดับชุมชน เพื่อเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานยุติธรรมชุมชนและรองรับการปฏิบัติงานของหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องจึงจำเป็นต้องมีกฎหมายรองรับเพื่อให้ได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์ตามทฤษฎี ดังนั้น รูปแบบในการจัดตั้งยุติธรรมชุมชน เพื่อให้เกิดมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างดียิ่ง ควรนำหลักการต่อไปนี้มาใช้เพื่อสนับสนุน กล่าวคือ

การแก้ไขฟื้นฟู เน้นการแก้ไขฟื้นฟูมากกว่าการลงโทษและสนับสนุนวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล ตลอดจนชี้ให้เห็นว่าอาชญากรรมเป็นผลของความบกพร่องที่มีมาแต่กำเนิด ความไม่สมดุลทางอารมณ์ ความผิดปกติทางจิต แร่กดดันฝ่ายต่ำ โดยใช้ยุติธรรมชุมชนในการแก้ไขปัญหาอาจจะเป็นการแก้ไขเป็นรายบุคคล วัตถุประสงค์ของการแก้ไขเป็นรายบุคคล คือ การทำให้ผู้รับการแก้ไขรับเอาการควบคุมต่าง ๆ ของสังคม เพื่อนำไปเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพ ความเชื่อ หรือแรงจูงใจต่าง ๆ เพื่อว่าผู้รับการแก้ไขจะละเว้นจากการประกอบอาชญากรรมโดยสมัครใจ พฤติกรรมของคนเกิดขึ้นจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้าทางสิ่งแวดล้อม หรือภายในตนเอง ซึ่งทั้งสิ่งเร้าและการตอบสนองต่อสิ่งเร้านี้เชื่อกันว่าอาจควบคุมโรคต่าง ๆ การแก้ไขเป็นรายบุคคลนี้ใช้กระบวนการความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลแบบหนึ่งต่อหนึ่ง เช่นเดียวกับความสัมพันธ์ระหว่างศิษย์กับครู หรือระหว่างนักจิตวิทยาคลินิกกับคนไข้ที่กำลังอยู่ในระหว่างการวิเคราะห์หาสาเหตุ ความสัมพันธ์แบบหนึ่งต่อหนึ่งที่ถูกนำมาประยุกต์ใช้กับผู้กระทำความผิดในชุมชน และเชื่อกันว่าผู้กระทำความผิดได้เตรียมพร้อมที่จะยอมรับเอาบริการต่าง ๆ จากผู้เชี่ยวชาญตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหาไปจนถึงกระบวนการแก้ไขฟื้นฟู

วิธีการแก้ไขฟื้นฟูเป็นรายบุคคลที่สำคัญ ได้แก่ วิธีการให้คำปรึกษาแนะนำทางจิต วิธีการให้คำปรึกษาแนะนำแบบนี้มีอยู่มากมายหลายอย่างที่ใช้โดยผู้เชี่ยวชาญอื่น ๆ นอกเหนือไปจากนักจิตวิทยา และจิตแพทย์ ยกตัวอย่างเช่น ครูเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำทางจิตในโรงเรียนเพราะเหตุว่าโรงเรียนจะต้องแก้ไขปัญหามากมายหลายชนิด เช่น อุบัติเหตุบนท้องถนน ครอบครัวแตกแยก ความผิดปกติทางเพศและความผิดปกติทางสมอง เป็นต้น หรือการอบรมศีลธรรมตามแนวทางของพุทธศาสนา เป็นวิธีการที่สำคัญในการอบรมจิตใจผู้ต้องโทษทั้งที่เป็นเด็กและเยาวชน ตลอดจนผู้ใหญ่ในสถานฝึกอบรมและเรือนจำต่าง ๆ ในประเทศไทย หรือการจัดให้มีการเล่นเพื่อความบันเทิง เช่น การกีฬา ก็เป็นที่ยอมรับว่าเป็นวิธีการแก้ไขพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดได้อย่างหนึ่ง

สำหรับวิธีการให้คำปรึกษาแนะนำทางจิตที่ใช้โดยนักจิตวิทยาและจิตแพทย์ เน้นความสามารถของผู้แก้ไขในการที่จะแก้ไขปัญหาของผู้รับการแก้ไข ซึ่งก็มีอยู่มากมายหลายวิธีการ โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับบทบาทของผู้แก้ไข บทบาทของผู้รับการแก้ไข และลักษณะของความสัมพันธ์ที่ประสงค์จะให้เกิดขึ้นระหว่างผู้แก้ไขกับผู้รับการแก้ไข สำหรับบทบาทของผู้แก้ไขจากรายงานของผู้เชี่ยวชาญหลายคน มีทั้งที่ชัดเจนและไม่ชัดเจน มีทั้งให้ความอบอุ่นใจและการไม่ให้ความอบอุ่นใจแก่ผู้รับการแก้ไขมีทั้งให้ผู้รับการแก้ไขระลึกถึงสิ่งที่เกิดขึ้นกับตัวเขาในอดีต และให้ผู้รับการแก้ไขค้นหาทางแก้ไขปัญหาในปัจจุบัน และการเน้นให้ผู้รับการแก้ไขเกิดสติปัญญามองเห็นปัญหาของเขาได้ นอกจากนี้ก็ยังมีวิธีการสนับสนุนที่จะช่วยเหลือผู้รับการแก้ไขด้วยวิธีการชักจูงใจ ให้คำแนะนำให้ผ่อนคลายความตึงเครียด และให้ความมั่นใจวิธีการแก้ไขเหล่านี้มุ่งที่จะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในบุคลิกภาพของผู้รับการแก้ไขอย่างถาวร

นอกจากนี้ยังมีการแก้ไขแบบกลุ่มที่ผลของการที่บุคคลผูกพันอยู่กับกลุ่มต่าง ๆ ที่มีทัศนคติความเชื่อ และคุณค่าเกี่ยวกับอาชญากรรมด้วย เป็นที่ยอมรับกันว่า บุคลิกภาพของคนโดยทั่วไปได้มาจากความสัมพันธ์ทางสังคมในแต่ละสังคม ในทำนองเดียวกัน กลุ่มก็มีส่วนสร้างลักษณะอุปนิสัยให้แก่สมาชิกในกลุ่มไม่น้อย เช่น ในเรื่องการแสดงออกในทางก้าวร้าวหรือในการให้ความร่วมมือ อาชญากรรมก็อาจเกิดขึ้นได้เมื่อบุคคลได้รับความพอใจจากการเข้าร่วมในกิจกรรมของกลุ่มที่มุ่งไปในทางนั้น และในทำนองเดียวกันอิทธิพลของกลุ่มก็อาจชักจูงบุคคลให้ออกห่างจากการประกอบอาชญากรรมได้ด้วยเช่นกัน

อีกทั้ง ยุติธรรมชุมชนต้องไม่ลืมว่าการป้องกันไม่ให้อาชญากรรมเกิดก็มีผลดีไม่แพ้กัน กล่าวคือ การป้องกันก่อนที่อาชญากรรมจะเกิดขึ้นเพื่อมิให้อาชญากรรมเกิดขึ้นหรือให้เกิดน้อยลง การป้องกันอาชญากรรมโดยทั่วไปมักจะแบ่งออกเป็น 1 ขั้นตอน คือ (1) ขั้นตอนการป้องกันก่อนอาชญากรรมเกิดขึ้น และ (2) ขั้นตอนการป้องกันหลังจากอาชญากรรมเกิดขึ้นแล้วมิให้เกิดต่อไป ในการป้องกันอาชญากรรมทั้ง 2 ขั้นตอนนี้ มักจะพิจารณาสาเหตุของการเกิดขึ้นของอาชญากรรมเป็นหลัก และเมื่อทราบว่าจะอะไรเป็นสาเหตุของอาชญากรรมแล้วก็จะได้ป้องกันมิให้อาชญากรรมเกิดขึ้นหรือให้เกิดขึ้นน้อยลง เพื่อกำจัดมิให้อาชญากรรมเกิดขึ้น จึงควรต้องศึกษาหาสาเหตุจากการเกิดอาชญากรรมในพื้นที่อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี เพื่อนำไปสู่การจัดตั้งยุติธรรมชุมชน

(1) สภาวะทางสังคมต่าง ๆ ที่ไม่เหมาะสม เช่น ระบบการศึกษาไม่เหมาะสม การจัดที่อยู่อาศัยของชุมชนไม่พอเพียง และการระบอบของอบายมุขต่าง ๆ สภาวะทางเศรษฐกิจ เช่น การว่างงาน ความยากจน การกระจายได้ไม่ทั่วไปถึงและไม่เป็นธรรม การผูกขาดทางเศรษฐกิจ เป็นต้น สภาวะทางสาธารณสุข เช่น การปลอมปนอาหารและเครื่องดื่ม การใช้ยาในทางที่ผิดและการติดสารเสพติดของวัยรุ่น และในวัยผู้ใหญ่ เป็นต้น สภาวะทางการเมือง เช่น ความขัดแย้งและการต่อสู้ทาง

การเมืองและการแย่งชิงผลประโยชน์ส่วนตัวและพรรคพวก โดยวิถีทางการเมือง เป็นต้นและสภาวะทางครอบครัว เช่น ครอบครัวแตกแยก บิดามารดา ไม่เอาใจใส่ดูแลบุตรหลาน หรือการที่บิดามารดามีบุตรมากเกินไป และความขัดแย้งภายในครอบครัว เป็นต้น

(2) สภาวะหรือเงื่อนไขทางจิตใจ จิตใจไม่ปกติ หรือวิปริต อาจโดยกรรมพันธุ์ หรืออาจเกิดจากแรงกดดันต่าง ๆ โดยสภาวะทางสังคม ดังกล่าว และ

(3) สภาวะสิ่งแวดล้อม คือ สภาวะสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชีพการงานหรือเป็นแหล่งของอาชีพการงาน เช่น การสร้างที่ประกอบธุรกิจที่มีขอกมม การสร้างที่อยู่อาศัยแออัดยัดเยียด การไม่จัดให้มีแสงสว่างพอเพียงในถนนหนทาง และที่สาธารณะ หรืออาจเป็นเพราะปริมาณประชากรแฝงที่มีจำนวนมาก เป็นต้น

โดยสภาวะทั้ง 3 อย่างนี้ อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือรวมกันอาจก่อให้เกิดมีการประกอบอาชีพการงานขึ้นได้

จึงจะเห็นแล้วว่าถ้าทำให้คนมีสำนึก ไม่ละเมิดกฎหมายแล้ว ไม่ว่าจะสภาพแวดล้อมนั้นจะเอื้ออำนวยหรือไม่ก็ตาม คนผู้นั้นย่อมจะไม่กระทำความผิดกฎหมาย ถึงกระนั้นสำหรับคนกลุ่มต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วคนกลุ่มที่ 1 ถ้าสิ่งแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยหรือเปิดช่องให้ประกอบอาชีพการงาน ก็คงจะไม่ประกอบอาชีพการงาน การออกแบบผังเมืองหรือจัดที่อยู่ อาศัยไม่ให้เอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชีพการงาน ก็อาจมีส่วนทำให้ลดอาชีพการงานลงได้ ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมานั้นควรเป็นความรับผิดชอบของหน่วยงานยุติธรรมชุมชน ที่จะเข้ามาแก้ไขปัญหาให้ดียิ่งขึ้น

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีกฎหมายรองรับการจัดตั้งยุติธรรมชุมชนในรูปแบบอาสาสมัคร และควรเพิ่มหลักสูตรองค์ความรู้ที่รองรับด้านกระบวนการยุติธรรมให้แก่สมาชิก อีกทั้งเปิดโอกาสให้หน่วยงาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เข้ามามีบทบาทในการยุติข้อพิพาท ระวังข้อพิพาทในชุมชน และควรมีมาตรการส่งเสริมในการป้องกัน แก้ไข ฟื้นฟู อาชญากรรมในการกระทำ ความผิดหรือบุคคลผู้กระทำความผิดให้สามารถอยู่ในสังคมอย่างเกิดประโยชน์แก่ชุมชนมากกว่าการลงโทษด้วยกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก หรือ กระบวนการยุติธรรมแบบสถาบัน ซึ่งควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเพื่อรองรับการทำงานและเป็นมาตรการที่สามารถมีสภาพบังคับได้